

יו"ל ע"י כולל "שערים המצויינים" שע"י מוסדות "דרכי תורה" רחובות

כולל להוראה ולעיון ההלכה לאברכים מצויינים בני עליה ❖ כולל "מבקשי ה'" לבעלי בתים בני תורה
בביהכ"ס ע"ש שלמה אלפסי רח' התחיה 1 רחובות

ה' כסיו' ה' פרשת דברים - שבח תנ"ך ה' אב תשס"א ה' ג'ליון 232 ה' שנה ה' ה'

תוכחת מגולה ואהבה מוסתרת

ולאור זאת נעמוד על מהות הקשר שבין פרשת דברים לתשעה באב. שהנה כפי הידוע נקראת פרשה זו לעולם לפני תשעה באב, וביאר **הלבוש** (הביאור הביאה"ל סימן תכ"ח), שטעם הדבר הוא כדי שיקראו לפני תשעה באב בפרשת דברים שהיא מתוכחותיו של משה רבינו, ויפטירו בה בהפטרת 'חזון' שהיא מתוכחות ישעיה הנביא על החורבן. ולהמבואר לעיל הרי טעם הדבר ברור ונהיר, כי פרשת דברים היא היא פרשת התוכחה.

ברם, יש להבין מהו באמת הענין לקרוא בתוכחותיו של משה לפני תשעה באב, ואיזה קשר יש לתוכחות אלו לחורבן הבית.

ירושלים חרבה בשביל שלא הוכיחו זה את זה

ונראה בביאור הענין על פי דברי חז"ל במסכת שבת (קט"ז): "אמר ר' חנינא, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, שנאמר (איכה א, 1) "היו שריה כאילים לא מצאו מרעה", מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה, אף ישראל שבאותו הדור **כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה**". וביאר המהר"ל **בנתיבות עולם** (נתיב התוכחה פ"ב), "לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היתה שם שום תוכחה, וכאילו היה הפקר כל המעשים מבלי מוכיח, ודבר זה הוא חורבן, כאשר העולם הוא הפקר בלא יושר ואמת". ברם, עוד אמרו בגמ' שם, 'אמר ר' יהודה, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר (דב"י ב, 10) ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו'.

ודקדק **רבינו עזריה פיג'ו בספר בינה לעיתים** (ח"ב דרוש א לשבת דברים), שמדברי הגמ' משמע שאין מחלוקת בין ר' חנינא שתלה את סיבת החורבן בחסרון התוכחה, לבין ר' יהודה שתלה זאת בבזיון ת"ח, וא"כ קשה, שהרי מסתבר שבזיון ת"ח ישנו רק בשעה שהת"ח מוכיח את העם, והם אינם שומעים לדבריו ומבזים אותו, אך באותו הדור הרי לא היו הת"ח מוכיחים את העם, וא"כ מדוע ביזו אותם. ועוד צריך ביאור, מהו שאמרו 'שלא הוכיחו זה את זה', והרי די היה לומר 'שלא הוכיחו', שהכוונה בזה פשוטה שלא הוכיחו זה את זה.

וביאר **הבינה לעיתים**, שבדברים אלה הורונו חז"ל ב' סיבות שגרמו לחורבן ירושלים. כי באותו דור היו הת"ח מוכיחים רק את העם שהיו קטנים במעלה מהם, אך לא היו מוכיחים את חבריהם הת"ח, והיו מחפים עליהם ונושאים פנים אלו לאלו, כדי שכך ינהגו גם עמהם. ולכך אמרו 'שלא הוכיחו זה את זה', כלומר שהת"ח לא הוכיחו זה את זה אע"פ שהיו מוכיחים את יתר העם. ודבר זה גרם לכך שהעם לא שעה לתוכחה של הת"ח, והיו מבזים אותם, יען שלא היו הת"ח עצמם מוכיחים זא"ז.

בדברי **תלמיד הרשב"א** (תו"ה דרשה סה), מצאנו מרגלית יקרה בביאור סמיכותה של פרשת דברים לפרשיות האחרונות של חומש במדבר. וזו לשונו "כשהיו ישראל במדבר היו נודרים ולא משלמים, ועושים לעצמם היתרים ואומרים הפה שאסר הוא הפה שהתיר. אנו נדרנו כך וכך, ועתה אנו מתחרטים, ואין אנו צריכים לדבר אחר. והיה בזה פשע גדול, שהיו מועלים בנדרים. ומרוב אהבתו של הקב"ה אותם, הסתיר מהם את התוכחה. וכשבא והזהיר על הקרבנות בפרשת פנחס, רמז זאת למשה באומרו (במדבר כט, 17) "אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם", כי נדרים מאן דכר שמייה? שהרי לא מצינו שציוה הקב"ה על הנדרים מתחילת התורה ועד כאן. אלא שרמזו הקב"ה לישראל שיפרעו וישלמו נדריהם יחד עם הבאת הקרבנות.

וכשהרגיש משה בדבר, מיד הוכיחם וגילה להם הפשע שהיו עושים בנדרים. וזהו שנאמר "וידבר משה אל ראשי המטות, איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דברו", מכלל שהיו מחללים דבריהם ולא היו מקיימים אותם. הא למדת שמה הוכיחם על פשעיהם. והודה לו הקב"ה, שנאמר (שם 5, 17) "אלה החוקים אשר ציוה ה' את משה". ובאותה שעה שהודה הקב"ה למשה על זאת התוכחה, אמר משה, אם כן טוב הוא לגלות התוכחה מלהסתירה, מיד פתח והוכיחם באלה הדברים". וזאת כפי שדרשו חז"ל (דב"י א, 10) על הפסוק "אלה הדברים", "טובה תוכחת מגולה מאהבה מוסתרת" (משלי כז, 17), 'אלו תוכחותיו של משה רבינו'.

פרשת דברים נקראת לעולם לפני תשעה באב

והנה נתבאר **בשפתי חכמים** (פס"א), שאף שאותם 'דברים' שעל שםם נקראת פרשתנו בשם פרשת דברים, וכן חומש דברים כולו, הינם דברי תוכחה שהוכיח משה את ישראל לפני הסתלקותו. מכל מקום בנוגע לפרשנות הלשונית של הכתוב "אלה הדברים" נחלקו מפרשי המקרא. כי **אונקלוס** תרגם 'אלין פתגמיא', דהיינו דברים בעלמא, ולא דוקא תוכחות [ואף שבדאי מודה אונקלוס שהנושא המדובר הינו תוכחה ומוסר, מ"מ לפירושו, לא זו היא משמעותה המילולית של תיבת 'הדברים']. אמנם **יונתן בן עוזיאל** תרגם, 'אלה דברי התוכחה'. וכן פירש **רש"י**, ש'הדברים' היינו דברי תוכחה. וביאר **השפתי חכמים**, שלפירושה הרי זה כאילו נאמר 'אלה התוכחות אשר הוכיח משה את כל ישראל'. וכמו כן פירש **רש"י בספר קהלת** (א, 1), 'כל מקום שנאמר דברי, אינו אלא דברי תוכחות, שנאמר אלה הדברים אשר דיבר משה'.

ומעתה אמור, שפרשת 'דברים' היא בעצם פרשת 'התוכחה', כי 'דברים' היינו 'תוכחות'.

ונמצא כי שתי רעות נעשו באותו הדור, א. שלא הוכיחו זה את זה לנוכח אי קיום חוקי התורה כראוי. ב. שהיו העם ממאנים לשמוע ולקבל את דברי התוכחות, ומפני כן לא הטיבו את דרכם. ובי רעות אלו היו השורש לחורבן הבית.

שנאת חנם היינו שלילת תוכחת איש לרעהו

ובדרך זו אחז הגר"י אייבשיץ בספר יערות דבש (ח"א דרוש ט), ביסדו כי אי תוכחת איש את רעהו היא שנאת חנם כפשוטה. וכך כתב, 'הביטו וראו כמה גדול עוון שנאת חנם, ובעוונותינו הרבים פשה הנגע בקרב ישראל. שאף שח"י לומר שלא יאהב איש את חבירו, שהלא אם יקרה לאיש נזק, כל ישראל זריזים להצילו בכל מאודם. וכי יחלה אחד, הלא כולם מתפללים ומבקרים אותו. היש לך אהבה ואחיה גדולה מזו. וזו היא תפארתנו נגד הנכרים אשר יספרו מאהבת ישראל זה לזה.

אך זהו הכל באהבת הגוף, אבל באהבת הנפש, שהיא עיקר האהבה, בעו"ה אין בינינו אלא מעט. כי אם יראה איש את רעהו הולך שובב בדרך לבו, לא יאמר לו, אל אחי, לא טוב המעשה אשר אתה עושה. ואם יראה את חבירו מדבר בבית הכנסת, או סח לשון הרע, לא ימחה בידו. אוי ואבוי, היש לך שונא גדול מזה, אשר רואה את חבירו טובע בנהר ואינו מוחה.

וזוהי שנאת חנם שהיתה בבית שני, כי רבו העוברים על דברי תורה, ולא מיחו בהם, ובשביל זה, נעשו פרצות רבות בבית שני, שהיו כת צדוקים ויתר כתות, שפקרו בדברי תורה שבע"פ. ולכך אמרו חז"ל שבבית שני היה עוון שנאת חנם, כי זהו שורש המרי, וע"י כך באו לכל הרעות, כי היו שותקים למראה עוברי עבירה'.

ונמצא שהן בבית ראשון והן בבית שני שורש החטא היה בכך שלא הוכיחו איש את רעהו, כיון שאם היו עושים כן, לא היו באים לכדי ג' עבירות החמורות, ולידי שנאת חנם. וביאר הבינה לעיתים, שמאחר וסיבת החורבן היתה מפני חסרון דברי

התוכחה, א"כ התיקון לכך הוא חיזוק התוכחה לשם שמים, מתוך ערבות הדדית ואחריות נעלה לשלומנו הרוחני של כל איש מישראל. ולפי"ז יבואר ענין סמיכותה של פרשת דברים לתשעה באב, שהרי פרשת דברים היא פרשת התוכחה, ויש בתוכחה זו תיקון ומרפא לחסרון התוכחה שהוא סיבת האבל בימים אלו.

המוכיח את החוטא הוא בבחינת מתיא פתים

והיערות דבש הני"ל כתב עוד, כי האדם נמנע מלהוכיח את חבירו שמא ילעג לו. אך צריך ליתן אל לבו את דברי הזה"ק, שכשישראל מתפללים ומסיימים ברכת מחיה מתים, כרוז יוצא בשמים ומכריז "מיהו האיש שמוכיח לחוטאים להשיבם לעבודת המלך הקדוש". ובא מלאך ומביא דמות דיוקן של איש כזה. ומכך נלמד את שבחו של המוכיח לשם שמים. ושבח זה נזכר בברכת מחיה המתים משום שהמוכיח את החוטא הוא בבחינת מחיה מתים, כי הרשעים הם מתים בחייהם, וע"י התשובה הם חוזרים להיות חיים, וזו היא תחיית מתים אמיתית.

בזכות מצות התוכחה יחיש השי"ת את גאולתנו

ובמאמר התוכחה להרב אהרן הכהן זצ"ל חתן החפץ חיים (נדפס בסוף ספר צפית לישועה) כתב, שיש אנשים שאינם מוצאים עוז בנפשם להוכיח את חבריהם, ואומרים בלבם, איך יכולים אנחנו ללכת בגדולות ולהוכיח את השני. אמנם על מחשבות אלו היה הנביא מקונן בדור החורבן, שבעלי התוכחה לא הרהיבו בנפשם לבוא בטרונאי עם השני ולהעמידו על האמת. ועל כן אין לבעל נפש לכבוש את פניו בקרקע, שהרי על עוון זה חרבה ירושלים. ובזכות מצוות התוכחה, יחיש השי"ת את בנין עיר הקודש, כיון שע"י חטא זה נגרם חורבנה, וע"י תיקונו יחיש ה' את בנינה.

הזודי יקר! הַנְּךְ מוּזְמָן לַטְעוּם מִמִּצְטָקוֹת הַתּוֹרָה וְלִהְשִׁטְתָּךְ בְּשִׁיעוּרִים בְּגִמְרָא וְהַלְכָה, מוֹסֵר וּפְרָשֵׁי הַשְּׁבֻעַ,

הַנְּמַסְרִים בִּימֵי אֵל עַד ה' בְּבֵית מִדְרַשְׁתְּךָ בְּבֵיהֶכְנֶסֶת אֶלְפִסִּי (ר"ח הַתּוֹחֵה 1 רְחוּבוֹת) מֵאַתְּ רֹאשׁ הַכּוֹלֵל הַרְה"ג רוֹזֵן גּוֹלָן שְׁלִיט"א בְּבֹקֶר בֵּין הַשְּׁעוּתוֹת 10:30–11:30 וְכֵן אַתְּחֶ"צ בֵּין הַשְּׁעוּתוֹת 15:30–16:30. תְּפִילַת מִצְחָה בְּכָל יוֹם בְּשַׁעַר 13:15. כְּמוֹ כֵן צִיָּתָ לְהַצְטָרֵף לְלִימוּד בְּבֵית הַמִּדְרַשׁ. שְׁעוֹת הַלִּימוּד הַחֵל מֵהַשְּׁעוּת 9:15 וְעַד ל- 17:30. הַנִּשְׂאֵ הַנְּלַמֵּד הוּא הַלְכוּת שְׁבֻעַת מִסוּגִיּוֹת הַגִּמְרָא, טוֹר וּב"י, עַד הַלְכָה לַמַּעֲשֶׂה. וּמֵהַשְּׁעוּת 16:30 לומדים הַלְכוּת צִיָּצִיּוֹת מוֹתָרָה הַמְשַׁנָּה כְּרוּרָה וְסִפְרֵי הַלְכָה כְּרוּרָה.

מהנעשה בכולל: נמסר שיעור מאת הגר"ג גורטלר שליט"א אב"ד האיזורי רחובות ומח"ס "בכורי גושן" בגדרי מלאכה שאצל"ג. כמו כן נערכה בהיכל הכולל שיחת חיזוק מיוחדת ודברי הספד והתעוררות מאת ראש הכולל שליט"א, עקב מותו המזעזע של המקובל הצדיק ר' אלעזר אבוחצירא זצ"ל.

העלון מוקדש לע"ג: מאיר בן עליה ז"ל ♦ פריץ בן מסעודה ז"ל ♦ אברהם בן גיטה ז"ל ♦ דוד בן ציון בן בידה ז"ל ♦ ברכה בת בת שבע ע"ה ♦ סעידה בת נעימה ע"ה ♦ מרצדס בת פרלה ע"ה ♦ שרה בת משה זוהרה ע"ה ♦ רחל בת ג'ריה ע"ה ♦ רבקה בת שרה ע"ה ♦ רוגנית בת מנטה מרגלית ע"ה ♦ רחל בת חיה ע"ה ♦ סעדה בת זוהרה ע"ה ♦ מרים בת צפורה ע"ה ♦ לאה בת סלמה ע"ה ♦ אסתר אושרת בת תלעת ע"ה ♦ חיה חנה בת איזה ע"ה ♦ שרה בת מרים ע"ה ♦ נעימה בת לולו ע"ה ♦ צרויה בת מרים ע"ה ♦ מרלן חיה בת אודט ע"ה ♦ רבקה בת סביחה ע"ה ♦ חיה חייקה בת חיים משה ע"ה ♦ ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג: משה בן חלימה וסלם ז"ל ♦ הרב עובדיה בן יעקב יעבץ ז"ל ♦ יחזקאל בן ג'וליש ז"ל ♦ טוביה בן אברהם ובתיה ז"ל ♦ עמישדי בן פלטיאל ורוזלה ז"ל ♦ יצחק חיים גיגי בן קמילה ז"ל ♦ קינן בן לאוזה ז"ל ♦ יחיא בן כדיה ז"ל ♦ יהודה בן שמעיה ז"ל ♦ אהרון בן חביבה ז"ל ♦ משה בן שמחה ז"ל ♦ נאג'י בן מרים ז"ל ♦ חיים שלום שקל בן לאה ז"ל ♦ אברהם שמעון בן שלום ז"ל ♦ קובי יעקב בן אסתר נועה ז"ל ♦ ישראל ליב בן דוד שלום ז"ל ♦ יוסף בן מסעוד ז"ל ♦ יורם רם שמואל בן חיים ז"ל ♦ ישראל בן שמעון ז"ל ♦ שרגא בן גולדה ז"ל שמעון בן סעיד ז"ל ♦ ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג: ר' בנימין בן משה ז"ל ♦ מרת סרח (שרה) בת רחמה ע"ה ♦ צביה בת סרח ע"ה ♦ מרת רחל בת סאלחה ע"ה ♦ מרת נאו'ה בת תאג'ה ע"ה ♦ אהרן בן יחיא מעברי ז"ל ♦ אברהם בן טאוס ז"ל ♦ אברהם בן ליסה לאה ז"ל ♦ מאור בן צביה ז"ל ♦ אבלין בת איבון ע"ה ♦ המנוח שלמה אלפסי בן שמעון ז"ל ♦ שלום בן חיה חנה ז"ל ♦ בצלאל בן רחל ז"ל ♦ אברהם בן משה זוהרה ז"ל ♦ שלום בן יחיא ויהודית ז"ל ♦ שלמה בן דוד ומרים ז"ל ♦ שמואל בן דוד ומרים ז"ל ♦ חיים ויקטור בן רחל ז"ל ♦ שמעון בן מיליה ז"ל ♦ שאול בן צמח ז"ל ♦ ת.נ.צ.ב.ה

מנובת המערכת: אודיסן טלית, אסילת יוסף 3/10, טל' 08-9144220, פקס: 08-9144220. © כל הזכויות שמורות לרשתתנו: rinuna@shtaygen.co.il

קורא נכבד! עלון זה יו"ל כחלק מפעילויות מוסדות "דרכי תורה" רחובות. בנוסף לכך קיימים: כוללים לאברכים מעויינים. בימ"ד להוראה לרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. קרן "פותח את ידך" – סיוע למשפחות נצרכות. וכן הנעחה לעיני הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנהלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך!

כתובת המשדר: רח' מרגולין 12 רחובות. טל' 08-9452903. פקס: 08-9452903. דוא"ל: salami1@bezeqint.net
כמו כן ניתן לתרום לפעילות המוסדות ולהקדשות והנצחות בעלון ע"י הפקדה בבנק הדואר ה-8795528 ע"ש "דרכי תורה"